

# Embargo RF na dovoz potravín z EÚ

**Roman Serenčes<sup>1</sup>, Jozef Gálik<sup>2</sup>**

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre<sup>1</sup>  
Katedra hospodárskej politiky  
Trieda A. Hlinku 2  
Nitra, Slovenská republika

NPPC - Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva<sup>2</sup>  
Trenčianska 55  
Bratislava, Slovenská republika  
e-mail<sup>1,2</sup>: roman.serences@uniag.sk, galik@nppc.sk

## **Abstrakt**

*Dňa 7.8.2014 Ruská federácia vládny dekrétom obmedzila dovoz potravín a poľnohospodárskych výrobkov z krajín, ktoré zaviedli proti Ruskej federácii hospodárske sankcie, t.j. z EÚ, USA, Kanady, Austrálie a Nórska. Dôvodom hospodárskych sankcii voči Ruskej federácii bola anexia Krymu v marci 2014 ako aj neskoršie aktivity Moskvy v súvislosti s bojmi na východe Ukrajiny. Odvetné opatrenie Moskvy sa týkalo zákazu dovozu ovocia, zeleniny, mäsa, rýb, mlieka a mliečnych výrobkov z EÚ, USA, Kanady, Austrálie a Nórska. Z toho vyplýva, že sa nejednalo o úplné embargo na dovoz potravín, ale selektívny zákaz dovozu zameraný na výrobky, ktoré boli na ruský trh dovážané hlavne z krajín dotknutých embargom. Selektívne embargo na dovoz potravín malo pôvodne platiť jeden rok, t.j. do začiatku augusta 2015. Západ však predĺžil platnosť hospodárskych sankcii, na čo Moskva zareagovala a embargo na dovoz potravín predĺžila minimálne do 5. augusta 2016. Obojstranné sankcie, vyplývajúce z politických rozhodnutí, majú priamy vplyv na ekonomickú situáciu účastníkov.*

**Keľúčové slová:** dovoz, potraviny, embargo

**JEL klasifikácia:** F14, F15, R11

## **1. Úvod**

Vzťahy Európskej únie (EÚ) a Ruskej federácie (RF) možno charakterizovať ako neuspokojivé. V politickej oblasti skôr prevláda vzájomné neporozumenie a hospodárska spolupráca zaostáva za očakávaniami. Existuje termín strategické partnerstvo, ktorému chýba definícia ako zo strany EÚ, tak aj zo strany RF. RF vníma hlbšiu spoluprácu EÚ s postsovietskymi krajinami ako útočnú. Na druhej strane RF sa takmer každodenne stretáva s kritikou jej zahraničnej, ale aj vnútornej politiky zo strany členských krajín EÚ. Môžeme skonštatovať, že prudkému zhoršovaniu vzťahov do určitej miery zabraňujú dodávky ropy a plynu do EÚ, pričom EÚ neustále diverzifikuje energetické zdroje, aby sa do určitej miery zbavila závislosti na RF.

RF a EÚ podpísali Dohodu o partnerstve a spolupráci, ktorá je nefunkčná, pretože nie je stanovený cieľ vzájomných vzťahov. Lídrom v rokovaní medzi partnermi je EÚ, čo RF vníma ako snahu EÚ o získanie výhod a presadzovanie vlastných iniciatív. Potom pozícia RF je len buď na jednostranných ústupkoch alebo na protiopatreniach voči návrhom EÚ.

## **2. Dáta a metodológia**

Dopad čiastočného embarga na slovenských producentov a exportérov poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov môžeme hodnotiť a kvantifikovať z dvoch hľadísk – priamy a nepriamy vplyv na agropotravinársky obchod SR. Zákaz dovozu potravín sa priamo týka slovenských exportérov, ktorí svoje poľnohospodárske a potravinárske výrobky vyvážajú do Ruskej federácie. Z toho dôvodu na kvantifikáciu a hodnotenie priameho vplyvu embarga na

dovoz potravín použijeme údaje o zahraničnom agropotravinárskom obchode Slovenskej republiky s Ruskou federáciou. Dostupnosť predbežných údajov o vzájomne obchodnej výmene za prvých sedem mesiacov 2015 nám umožňuje hodnotiť priamy vplyv na agropotravinársky zahraničný obchod SR za prvý rok platnosti zákazu dovozu potravín, t.j. od augusta 2014 do júla 2015, v kontexte troch predchádzajúcich, porovnateľných období. Kvôli zjednodušeniu v nasledujúcom texte, ako aj v tabuľkových prehľadoch, obdobie prvých dvanástich mesiacov platnosti čiastočného embarga, t.j. od augusta 2014 do júla 2015, označujeme ako obdobie „2014-2015“ a rovnako aj porovnateľné predchádzajúce obdobia od augusta 2011 do júla 2014. Okrem slovenských producentov a exportérov, ktorí svoje výrobky priamo vyvážajú do Ruskej federácie, sú embargom zasiahnutí aj podnikatelia bez obchodných väzieb na RF. Slovenská republika je malou a otvorenou ekonomikou, ktorá je súčasťou spoločného trhu Európskej únie, založeného na princípe voľného pohybu tovaru. Z toho vyplýva naša vysoká citlivosť a závislosť na zmenách na jednotnom trhu EÚ, vyvolaných vonkajšími aj vnútornými vplyvmi. Európska únia ako celok dlhodobo patrí medzi najväčších dodávateľov potravín do Ruskej federácie, a preto obmedzenie jej vývozov nevyhnutne znamená presmerovanie embargovaného tovaru na nové trhy, vrátane toho slovenského. Z toho rezultuje nepriamy vplyv zákazu vývozu nielen na slovenský trh s potravinami, ale aj na náš agropotravinársky zahraničný obchod.

### 3. Výsledky a diskusia

Ako sme uviedli, agropotravinársky zahraničný obchod SR je jednoznačne orientovaný na členské krajiny EÚ-28. V období rokov 2011 – 2014 sa tretie krajiny na celkovom agropotravinárskom vývoze SR v priemere podieľali len 3,3%-mi. Vzhľadom na geografickú polohu a dlhodobé obchodné vzťahy je Ruská federácia, v rámci tretích krajín, našim najdôležitejším obchodným partnerom. Podiel vývozu do Ruskej federácie na celkovom agrovývoze SR do tretích krajín v období rokov 2011 – 2014 dosahoval v priemere až 25 %, avšak jeho podiel na celkovom agropotravinárskom vývoze bol zanedbateľný, v priemere len 0,8 %.

V období 2014-15 sme zo Slovenskej republiky do Ruskej federácie vyviezli poľnohospodárske a potravinárske výrobky v celkovej hodnote 21,2 mil. EUR, čo predstavuje medziročný pokles jeho hodnoty až o 6,5 mil. EUR, tzn. pokles až o 23,4 %. Na obmedzenia možnosti exportu potravín do Ruskej federácie postupne reagovali aj slovenskí exportéri, či už zmenou teritoriálnej orientácie svojho exportu, alebo substitúciou embargom zakázaných potravín výrobkami, na ktoré sa zákaz nevzťahuje. Z toho dôvodu zaznamenávame výrazne vyšší medziročný pokles hodnoty vývozu v období od augusta 2014 do decembra 2014 (-27,1 %), ako tomu bolo v nasledujúcom období od januára 2015 do júla 2015, t.j. pokles o 19,6 %.

Zmenu komoditnej štruktúry agropotravinárskeho vývozu SR do RF budeme analyzovať na úrovni kapitol colného sadzovníka. Napriek zákazu vývozu mlieka a mliečnych výrobkov sa hodnota vývozu v rámci kapitoly HS 04 mlieko a mliečne výrobky, vajcia a med v období 2014-15 medziročne zvýšila až o 30,2 %. Pokiaľ v predchádzajúcich obdobiach v štruktúre vývozu figurovali nielen vtáčie vajcia, ale aj mliečne výrobky, v období 2014-15 export celej kapitoly HS 04 tvorí jediná položka colného sadzovníka, a to vtáčie vajcia bez škrupiny (HS 0407), na ktorú sa nevzťahuje obmedzenie vývozu.

Vzhľadom na minimálne objemy exportu, zákaz dovozu rýb (HS 03) a mäsa (HS 02) nemá vplyv na vývoj agropotravinárskeho vývozu do RF. Avšak zásadným spôsobom bol zasiahnutý náš odbyt mäsových výrobkov (HS 16). Hodnota vývozu mäsových výrobkov v období 2014-15 bola len na úrovni 923 tis. EUR (medziročný prepád až o 79,1 %), pričom v predchádzajúcich obdobiach sa hodnota ich exportu pohybovala až na úrovni 4,4 – 5,4 mil.

EUR. Embargo na dovoz mäsa paradoxne spôsobil výrazné oživenie vývozu živých zvierat (HS 01), tvoreného prevažne živým hovädzím dobytkom (HS 0102).

V sektore ovocia a zeleniny (HS 07, 08, 20) sa export SR do RF výhradne orientuje na spracované výrobky (HS 20). Napriek 60%-nému medziročnému poklesu, objem vývozu spracovaného ovocia a zeleniny je dlhodobo nízky a dopad obmedzenia ich vývozu je zanedbateľný.

Výrazné zmeny v komoditnej štruktúre vývozu SR do RF sú evidentné aj v komoditných skupinách, ktoré nie sú vôbec, príp. len v minimálnej miere zasiahnuté zákazom dovozu. Hodnota vývozu mlynských výrobkov (HS 11) a živočíšnych a rastlinných tukov a olejov (HS 15) sa počas skúmaného obdobia postupne znižovala. Naopak zaznamenávame postupné zvyšovanie hodnoty exportu obilia (HS 10), výrobkov z obilia (HS 19), ale aj cukru a cukroviniek (HS 17) a kakaových výrobkov (HS 18). V období 2014-15 došlo k výraznému medziročnému poklesu objemu vývozu potravinových prípravkov (HS 21) a krmív (HS 23).

Vývoj agroexportu SR do RF môžeme hodnotiť aj z globálneho hľadiska celkového agropotravinárskeho vývozu SR (Tabuľka 1). Ako sme už uviedli, v období 2014-15 sa hodnota exportu SR do RF medziročne znížila až o 23,4 %, pričom v rovnakom období sa náš export do tretích krajín (hlavne v období január až júl 2015) medziročne zvýšil až o 12,8 %. Z toho jednoznačne vyplýva, že slovenskí exportéri sa postupne prispôbovali zmenám exportných podmienok na ruskom trhu a nachádzali možnosti odbytu na trhoch tretích krajín mimo RF.

**Tabuľka 1: Medziročná zmena agropotravinárskeho vývozu SR**

	Január - júl			August - december			August - júl		
	2013/12	2014/13	2015/14	2012/11	2013/12	2014/13	2012-13/2011-12	2013-14/2012-13	2014-15/2013-14
Agrovývoz celkom	-1,7%	-16,0%	1,2%	27,5%	-20,3%	-13,5%	10,3%	-18,1%	-5,6%
Agrovývoz do EÚ-28	-2,0%	-16,4%	0,3%	27,5%	-20,8%	-14,0%	10,2%	-18,5%	-6,3%
Agrovývoz do TK	5,5%	-4,9%	20,4%	27,8%	-5,6%	1,8%	13,6%	-5,2%	12,8%
Agrovývoz do RF	-1,3%	-20,2%	-19,6%	22,4%	19,9%	-27,1%	7,0%	-4,0%	-23,4%

Pozn.: TK = tretie krajiny, RF = Ruská federácia

Prameň: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

Vzhľadom na jednoznačnú teritoriálnu orientáciu exportu SR na členské štáty EÚ je zrejmé, že rozhodujúci vplyv na vývoj celkového agroexportu bude mať vývoj odbytu na spoločnom trhu Európskej únie. Potvrdzujú to aj predbežné údaje za obdobie 2014-15, zaznamenávame medziročný pokles hodnoty celkového vývozu o 5,6 %, avšak objem exportu do krajín EÚ sa v rovnakom období znížil až o 6,3 %. Z toho jednoznačne vyplýva, že rozhodujúci vplyv na vývoj celkového vývozu SR mali krajiny EÚ, ktorý napriek poklesu vývozu do RF aspoň čiastočne eliminoval priaznivý vývoj agroexportu do tretích krajín.

Na základe údajov o vzájomnej obchodnej výmene SR s RF s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami, vzhľadom na zmeny jej komoditnej štruktúry, odhadujeme **priamy vplyv** čiastočného embarga RF na agropotravinársky vývoz SR na úrovni 7 mil. EUR, čo predstavuje len 0,25 % nášho celkového vývozu poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov.

Rapidný pokles hodnoty vývozu EÚ do RF (-44,1 %) nemal zásadný vplyv na vývoj celkového agropotravinárskeho vývozu Európskej únie (Tabuľka 2). Európski exportéri postupne preorientovali odbyt svojich výrobkov na trhy tretích krajín mimo RF (hlavne v období od januára do júla 2015). Zároveň však väčšinu embargovaných výrobkov zrealizovali v rámci Európskej únie.

Hodnota vývozu poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov EÚ do RF dlhodobo oscilovala na úrovni 11 mld. EUR. V období 2014-15 boli agropotravinárske výrobky z Európskej únie do Ruskej federácie vyvezené v celkovej hodnote len 6,1 mld. EUR, čo je až o 4,8 mld. EUR medziročne menej (Tabuľka 3), resp. medziročný pokles až o 44,1 %. Na rozdiel od SR, sa hodnota vývozu EÚ výraznejšie znížila v období od januára do júla 2015 (-48,6 %) ako bezprostredne po zavedení embarga od augusta do decembra 2014 (-38,8 %).

Z komoditnej štruktúry vývozu EÚ do RF je evidentný drvivý dopad na embargom postihnuté komoditné skupiny. V období 2014-15 sa hodnota vývozu výrobkov v rámci kapitoly HS 04 mlieko a mliečne výrobky, vajcia a med medziročne znížila až o 1 271 mil. EUR (-84,3 %). Rovnako sektor mäsa a rýb bol embargom výrazne zasiahnutý. Export mäsa (HS 02) sa medziročne znížil o 957 mil. EUR (-95,7 %), rýb (HS 03) o 105 mil. EUR (-72,7 %) a mäsových výrobkov (HS 16) o 71 mil. EUR (-45,7 %). Na rozdiel od Slovenskej republiky bola Európska únia významným dodávateľom zeleniny a ovocia na ruský trh. Ich vývoz sa rapídne zredukoval. Export zeleniny (HS 07) medziročne poklesol o 678 mil. EUR (-89,5 %) a u ovocia (HS 08) dokonca až o 1 012 mil. EUR (-88,5 %). Hodnota exportu ostatných komoditných skupín výrazne nevybočuje z dlhodobého trendu.

Na základe údajov Eurostatu odhadujeme **priamy vplyv** čiastočného embarga RF na agropotravinársky vývoz EÚ na úrovni 4,1 mld. EUR, čo predstavuje len 0,87 % celkového vývozu poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov EÚ-28. Tu však treba podotknúť, že dlhodobý zákaz vývozu môže znamenať úplnú stratu ruského trhu a opätovné etablovanie sa na trhu RF by vyžadovalo značné dodatočné finančné zdroje.

**Tabuľka 2: Medziročná zmena agropotravinárskeho vývozu krajín EÚ-28**

	Január - júl			August - december			August - júl		
	2013/12	2014/13	2015/14	2012/11	2013/12	2014/13	2012-13/2011-12	2013-14/2012-13	2014-15/2013-14
Agrovývoz celkom	6,9%	1,2%	4,3%	7,4%	1,7%	1,5%	7,2%	1,4%	3,1%
Agrovývoz do EÚ-28	6,6%	0,7%	3,3%	6,0%	1,4%	1,2%	6,4%	1,0%	2,4%
Agrovývoz do TK	7,9%	2,5%	7,1%	11,6%	2,5%	2,2%	9,4%	2,5%	5,0%
Agrovývoz do RF	5,6%	-12,6%	-48,6%	10,1%	2,2%	-38,8%	7,4%	-6,4%	-44,1%

Pozn.: TK = tretie krajiny, RF = Ruská federácia

Prameň: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, vlastné výpočty

Selektívny zákaz vývozu potravín z EÚ do RF nepriamo ovplyvňuje situáciu na slovenskom trhu ako aj agropotravinársky zahraničný obchod SR. **Nepriamy vplyv** má pre nás výrazne väčší negatívny dopad ako strata ruského trhu pre slovenských exportérov. Nakoľko so sebou prináša celý rad aspektov, jeho numerické vyčíslenie nie je možné. V prvom rade značná časť embargovaných výrobkov, pôvodne určených na ruský trh, zostáva na trhu EÚ, čím sa zvyšuje ich ponuka, čo má za následok pokles cien. Zároveň presýtený európsky trh sťažuje presadeniu sa slovenských producentov na trhu EÚ. V období od augusta 2014 do júla 2015 sa medziročne znížila hodnota slovenského exportu do krajín EÚ-28 o 171,7 mil. EUR (-6,1 %). V rovnakom období sa medziročne znížila aj hodnota dovozu, avšak len o 88,1 mil. EUR (-2,5 %), čo v konečnom dôsledku znamenalo prehĺbenie negatívnej obchodnej bilancie z -689,7 mil. EUR až na -773,3 mil. EUR (+12,1 %). Nevylučujeme využívanie reexportov v medzinárodnom obchode, ale z údajov o zahraničnom obchode ich nie je možné identifikovať. Každý obchodovaný tovar je evidovaný na základe deklarovanej krajiny určenia a nie je možné vysledovať jeho prípadný ďalší pohyb.

**Tabuľka 3: Vývoj agropotravinárskeho vývozu krajín EÚ-28 do Ruskej federácie (v mil. EUR)**

Komodity	Január - júl				August - december			
	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014
01 živé zvieratá	93	57	49	51	114	69	35	57
02 mäso a požívateľné droby	903	854	246	8	742	705	754	34
03 ryby a mäkkýše	95	102	93	20	68	66	51	20
04 mlieko, vajcia, med a výrobky	688	788	834	136	490	567	674	101
05 výrobky živočíšneho pôvodu	22	20	13	10	20	18	14	8
06 živé rastliny a kvetinárske výrobky	290	309	255	254	152	172	166	155
07 zelenina, korene a hľuzy požívateľné	460	497	486	59	184	228	271	20
08 jedlé ovocie a orechy	825	865	750	78	374	488	393	53
09 káva, čaj a korenie	75	88	91	85	63	69	83	86
10 obilie	87	126	116	79	46	30	35	39
11 mlynské výrobky, slad. škroby	54	47	52	39	30	33	28	29
12 olej, semená a plody, slama, krmoviny	216	246	180	166	74	100	74	87
13 šelak, gummy, živice	42	44	42	42	28	29	31	32
14 rastlinné pletacie materiály	0	0	0	0	0	0	0	0
15 živočíšne a rastlinné tuky	156	132	147	100	149	116	111	139
16 prípravky z mäsa a rýb	108	93	71	32	86	92	84	52
17 cukor a cukrovinky	67	66	67	62	41	54	53	56
18 kakao a kakaové prípravky	190	179	207	165	221	223	239	245
19 prípravky z obilia, z mlieka	248	310	360	257	168	225	266	296
20 prípravky zo zeleniny, ovocia, rastlín	243	253	257	213	169	194	196	228
21 rôzne potravinové prípravky	433	504	476	307	319	371	374	298
22 nápoje liehové a ocot	677	731	686	457	663	792	827	729
23 zvyšky a odpady, krmivo	314	326	311	274	234	245	240	238
24 tabak, náhradky	85	85	85	128	55	61	54	90
<b>Celkom</b>	<b>6 370</b>	<b>6 724</b>	<b>5 874</b>	<b>3 021</b>	<b>4 491</b>	<b>4 946</b>	<b>5 054</b>	<b>3 091</b>

Prameň: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

#### 4. Záver

Napriek tomu, že sme sa zamerali len na údaje o agropotravinárskom zahraničnom obchode, je zrejmé, že politicky motivované hospodárske sankcie EÚ voči RF a odvetné embargo na dovoz potravín z EÚ do RF majú výrazne negatívny vplyv na ekonomickú situáciu na oboch stranách. Ruská federácia zápasí s hospodárskou recesiou a nedostatkom potravín, Európska únia zas s odbytom svojej nadprodukcie potravín, ktorá v dlhodobom horizonte bude viesť k obmedzeniu výroby, alebo k nachádzaniu nových odbytových kanálov na trhoch tretích krajín, čo si bude vyžadovať nemalé dodatočné finančné zdroje.

EÚ považuje RF za kľúčového hráča v geo-politických a bezpečnostných záležitostiach na regionálnej aj globálnej úrovni. RF má významný vplyv u našich spoločných európskych susedov a v strednej Ázii. Je aj najväčším dodávateľom energie pre EÚ a významným importérom európskych produktov a služieb. RF je spojencom v boji proti novým hrozbám ako sú terorizmu, znečisťovanie, zločin či nelegálne prísťahovalectvo. Základom bilaterálnej spolupráce medzi EÚ a RF je Dohoda o partnerstve a spolupráci (DPS), ktorá vstúpila do platnosti 1. decembra 1997 na desať rokov, ktorá bude automaticky predĺžená, pokiaľ od nej žiadna zo strán nebude chcieť odstúpiť. Dohoda bola po 1. máji 2004 rozšírená aj na nové členské štáty EÚ. RF s EÚ spolupracuje nie len v politike, ale aj v oblasti obchodu tovarov a služieb, investícií, financií, legislatívy, vedy a techniky, vzdelávania, energií, životného

prostredia, dopravy, kultúry, boja proti zločinu ako aj v oblasti jadrovej energie či vesmírneho výskumu.

### **Literatúra**

- [1] Hornová, B. (2007) *Evropská unie a Rusko: Společné hodnoty a zájmy?* (Dizertačná práca). VŠE Praha. 145 s. Dostupné na [https://www.google.sk/?gws\\_rd=ssl#q=evropska+unie+a+rusko](https://www.google.sk/?gws_rd=ssl#q=evropska+unie+a+rusko)
- [2] Qineti, A., Rajcaniova, M., Matejkova, E. (2009) The competitiveness and comparative advantage of the Slovak and the EU agri-food trade with Russia and Ukraine. *Agric. Econ. – Czech*, 55, 2009 (8) s. 375 – 383
- [3] Serenčes, R. & Gálik, J. (2012) *Tendencie vývoja komoditnej a teritoriálnej štruktúry agroobchodu Slovenskej republiky*. SPU Nitra. 130 s. ISBN 978-80-552-0955-5